
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Filologiczne 26; Filologia Polska 1989 z.10

MARIA PAJĄKOWSKA
WSP w Bydgoszczy

GWARA KOCIEWSKA. BUDOWA SŁOWOTWÓRCZA CZASOWNIKÓW

A. Formacje przyrostkowe

W gwarze południowokociewskiej zasób przyrostków czasownikowych na ogół pokrywa się z zasobem formantów tworzących tę część mowy w języku ogólnopolskim. Należą do nich formanty: -ą, -i, -ja, -iw, // -yw, -ną, -owa, -wa¹. Jednak przyrostek -iw// -yw zajmuje w derywacji czasowników z gwary podkoc. nieco inne miejsce.

Ponadto w tej gwarze występują nieznanne językowi literackiemu czasowniki hipokorystyczne z przyrostkami: -k, -uchn, -ulk, np. śmi¹yi¹kać się, śmi¹yi¹ux¹nać się, śmi¹yi¹ul¹kać się.

Formant - a -

1. W niektórych czasownikach występuje jako formant neutralny, pozwalający jedynie zaliczyć dany wyraz do czasowników, często etymologicznie nieprzejrzystych:

buj¹ać się 'huśtać się', ciskać 'rzucać',
ćmi¹untać się 'kręcić się pod nogami',
ćpać 'chciwie jeść', ćy¹ać 'oszczędzać',
d¹yrdać 'iść szybko, drobnym krokiem',
ż¹akać 'ciąć coś ostrym narzędziem, niedbale - z góry na dół',
ż¹um¹zać 'jeść zbyt wolno, bez apetytu',
fa¹itać 'poruszać ogonem, nogami w powietrzu',

fjurgać 'latać /o ptaku/, grajdać się 'gramolić się'
kfiynkać 'stękać, narzekać',
knjxać 'popłakiwać, udawać płacz',
paprać 'źle robić, pływrać 'babrać',
šorgać 'wlec coś i brudzić',
šurać 'hałasować, przesuwać coś.'

2. Tworzy nieliczne czasowniki odrzeczownikowe:

čubać 'ciągnąć, szarpać włosy przy czesaniu':
čup /gen. čuba/ 'czubek głowy',
šlŷpjać 'patrzeć ciekawie: šlŷpie 'oczy',
šmańać 'myszkować, przeglądać kąty: šmańa 'mańkut.'

3. Występuje w licznej grupie czasowników niedokonanych wielokrotnych, które są derywatami od prefigowanych czasowników dokonanych, jednokrotnych. W formacjach tych występują najczęściej wymiany wokaliczne w rdzeniu, czyli w większości wypadków formantem jest tu nie tylko cząstka - a -, ale również wymiany samogłoski rdzennej.

a/ Od czasowników bezprzyrostkowych, z wymianą samogłoski rdzennej:

obžyrać 'pozbawiać skóry: obedžyć,
pšepiŷrać 'kłócić się: pšepsyć się,
pšyžyrać 'dojadać: pšyžryć,
rospošćyrać: rospostšyć,
zažyrać 'zagryzać na śmierć: zažryć.

Czasowniki: obciać, zapiąć, zakląć obok form:

općinać: općuńć,
zapiinać: zapiuńć

mają formy /zwłaszcza w języku starszego pokolenia/:
obetnuńć, zapnuńć, saklnuńć, czyli temat czasu teraźniejszego /np. ja obetna/ wpłynął na temat czasu przeszłego.

b/ Od czasowników kiedyś należących do gromady -o- // -e-,
-a-:

dobiýrać: dobrać, pšezývać: pšezvać,
poguńać: pognać, výrývać: výrvać

c/ Od czasowników na - na - :

fćungać: fćungnůńć, kopać: kopnůńć,
ogłůndać: ogłůndnůńć, općungać: općungnůńć,
zdýxać: zdexnůńć.

d/ Od czasowników na - i-:

narabiać śe: narobić śe 'napracować',
narašćać śe: narašćić śe /podjąć decyzję
z ociąganiem /np. "Benžeś śe tak dugo
narašćać, a ia nie zdůża"/
nažůnzać: nažůnzić 'pocerować, połatać',
pojýžzać 'jeździć wozem w polu od kopy do kopy',
pojeźzić, postawiać: postawić, pšyftažać: pšyftůžýć
'przataknać, výgazać: výgošić, zgalać: zgolić 'uciec'.

4. Tworzy niedokonane iteratywa od czasowników nieprefigo-
wanych:

a/ Od dokonanych na -i-:

xřýtać: xřýćić, pušćać: pušćić,
stšýlać// šćýlać: stšelić//šćelić.

b/ Od niedokonanych na -e- /-i- /-y- /:

latać 'biegać: lećýć, śadać: sežýć.

5. Występuje również jako formant polszczyoy czasowniki nie-
mieckie:

špýrać 'szukać: spűren,

šturać 'rozgniatać ziemniaki tłuczkiem: stűren.

Formant i

1. -e- / -e- / -i- /-y- /

Tworzy on odimienne czasowniki oznaczające stany:

a/ Odprzymiotnikowe:

drgýviýć 'rdzewieć: ržavý, drentfiýć: drentfý,
drožýć: drogi, mglýć: mgy 'mdły',
tańýć: tani, tšýžviýć: tšýžvý.

b/ Odrzeczownikowe:

piużyć 'gubić pióra: piuro

2. Formant -i- podobnie jak w języku ogólnym należy obok -a- i -owa- do najproduktywniejszych przyrostków czasownikowych.

a/ -i- jako neutralny formant czasownikowy:

brzzić 'mówić bez sensu', brozić 'dokazywać /o dzieciach/', cazić 'cedzić', caić się,
duabić 'naciskać /np. za ciasne buty/',
dozić, uasić się 'przymilać',
martfić się, mzzyć,
palić, penzić,
strencić 'polecać', walczyć 'nieznośnie płakać, zawodząc.'

b/-i- jako formant tworzący czasowniki odrzecznikowe:

cyganić 'kłamać: cygan, gnozić: gnoz,
xmużyć się: xmura, zać się 'ociągać: zać²,
razić 'kojarzyć pary małżeńskie, : rada,
żenić się 'żenić się, wychodzić za mzż: żona.

c/ -i- jako formant tworzący czasowniki odprzymiotnikowe:

bielić: biały, zścić: zsty,
duzżyć się 'nudzić się: duzgi³
garzić 'wybredzać: gardły 'wybredny',
golić: gouły, zadović się 'złościć się: zadovity,
krvavić: krvavy, krusyć: kruxy,
ostzzyć: ostry, suzzyć: suxy,
tempzić: tempy,

d/ - i - występuje w czasownikach wielokrotnych:

nozić: neść, vozić: vieść, pozić: pić.

Formant - j -

Jest to przyrostek nietypowy. Powstaje nawet wątpliwość, czy w ogóle można go nazwać formantem. Częstka ta pojawia się w 4 gwarowych czasownikach między rdzeniem zakończonym na -u a przyrostkiem -ną -:

luinnić: 'lunąć, uderzyć kogoś', pluinnić : plunąć,
ruinnić: 'runąć', suinnić 'toczyć, szybko przysunąć się'.

Jeśli chodzi o powstanie tego formantu, słuszną wydaje się hipoteza H.Górnowicza⁴, który uważa, że został on wyabstrahowany z tematu czasu teraźniejszego np. pluje.

Następnie na skutek podobieństwa dźwiękowego uogólniono ten formant na wszystkie czasowniki, w których rdzeń kończy się na -u, i które mają przyrostek -ną.

Należy tu też wspomnieć o czasowniku fstajać 'wstawać', w którym -i- występujące w miejscu -w- zostało zapewne przeniesione z form czasu teraźniejszego - wstaję.

Formant -ja-

Podobnie jak w języku ogól. tworzy on nieliczne iteratywa od czasowników jednokrotnych dokonanych, prefigowanych typu: pšepiać : pšepić, vbiiać: vbiić.

Formant - k -

Jedną z cech charakterystycznych gwary kociewskiej jest występowanie w niej czasowników hipokorystycznych, o których pisał już B.Kreja⁵ i m.in. H.Górnowicz⁶. Językoznawcy ci określili te czasowniki jako verba defectiva, ponieważ występują głównie tylko w 2 os. 1 poj.rzadziej w 2 os. 1.mn. trybu rozkazującego, w innych formach, zdaniem autorów, sporadycznie. Moje obserwacje językowe nie potwierdzają tego w pełni. Są to formacje szczególnie trudne do uchwycenia, gdyż należą do słownika "rodzinnego" i nieoficjalnego. Jednak bliskie i częste kontakty z ludźmi mówiącymi gwarą pozwalają zauważyć również inne formy czasowników hipokorystycznych.

Na przykład od czasownika: *žuškać* 'spać' zanotowałam formy: *žuškaš*, *žuška*, *žuškata*, *žuškajū*, *žuškausė*, *žuškau*, *žuškališta*, *žuškali*, *ne xoe žuškać*, *žuškaj*, *žuškajta*, czyli brakuje tu jedynie form 1 os. l. poj. i mn., co jest ze względu na hipokorystyczny charakter czasowników zrozumiałe. Do grupy tych czasowników należą: *baŕkać se* 'bawić się', *buŕkać* 'huścić', *xoćkaŕ* 'chodzić', *latkać* 'biegać', *leškaŕ* 'leżeć'.

Dwa ostatnie czasowniki zanotowałam jedynie w rozkazniku.

lulkać 'spać', *papkać* 'jeść',
piŕkać 'pić', *piškać* 'oddawać mocz',
śmiikać 'śmiać się', *tupkać* 'chodzić', *žuškać* 'spać'.

Jak widać, wszystkie te czasowniki odnoszą się do czynności małych dzieci i używane są głównie w odniesieniu do nich przez starszych.

Formant - *na*⁷

1. Tworzy czasowniki dokonane od niedokonanych:

a/ Na -a-

buxnuńć 'silnie uderzyć': *buxać*,
ćisnuńć 'rzucić': *ćiskać*,
ćapnuńć 'chciwie coś zabrać': *ćapać*,
zaknuńć 'ugodzić czymś ostrym': *zakać*,
kaŕtnuńć 'zdechnąć /rubasznie: umrzeć':
nie zanotowałam formy niedokonanej,
plusnuńć 'znieść jajko bez skorupy': *pluskać*.
pozbadnuńć 'stracić dla kogoś szacunek, spoufalić się
zbyt mocno: brak formy niedokonanej.
smyrgnuńć 'rzucić z rozmachem': *smyrgać*

W nieco inny sposób powstał derywat dokonany od czasownika *zdejmować*: *zdejmnuńć*.

b/Na -i- /< ě/

beknuńć 'wydać głos' /o owcy/: *bećć*,

m¹iauknu¹ńć 'zamiau¹czyć': miauc¹zyć,
ry¹knu¹ńć 'wydać głos' /o krowie/ oraz głośno powiedzieć:
ry¹czyć.

2. Czasowniki niedokonane:

i¹ys¹xnu¹ńć se 'trzeć się' /o rybach/ : i¹ikra,
marznu¹ńć : mrus.

Są to czasowniki odrzeczownikowe.

Formant -owa

tworzy głównie czasowniki odmienne niedokonane.

1. Czasowniki odrzeczownikowe.

balovać se /urządzać bale/: bal,
bykovać 'czuć popęd płciowy' /o krowie/ : byk,
cepovać 'młócić cepem': cep,
kavovać 'pić kawę' kava,
kerdovać 'czuć popęd płciowy' /o świni/:
kerda 'knur,

marcovać ts. /o kotach/ : mažec,
m¹un¹čkovać 'krochmalic': m¹un¹čka 'krochmal',

obiadovać 'jeść obiad': obiat,

palovać 'przywiązywać np. krowy do pala': pal,

9 piaskovać 'posypywać podłogę piaskiem'⁸: piasek,

podwiečorkovać 'jeść podwieczorek': podwiečorek,

śrutovać 'mleć zboże na paszę': śrut,

vaukovać /wyrównywać ciasto/: vauk,

ventkovać 'łowić ryby na wędkę': wuntka,

žnivo¹vać 'zbierać zboże': žniva.

2. Czasowniki odprzymiotnikowe:

m¹undrować 'mówić niby mądrze': m¹undrý,

Pozostałe występują w języku ogólnym:

m¹iuovać : m¹iuý,

piilnovać : piilný.

3. Omawiany przyrostek jest najproduktywniejszym formantem polszczącym czasowniki od zapożyczonych imion:

blisovač 'ciekawie patrzeć na kogoś, "spode łba": z niem.
bles 'czoło'

W gwarze wyraz blýs oznacza również białą łatkę na łbie krowy.

dekovač 'kryć dach': decken,
drašovač 'młócić': dreschen,
flanceovač 'sadzić': pflanzen lub flance 'sadzonki'
futrovač 'karmić': füttern
xeklovač 'szydełkować': häkeln,
klatrovač 'wspinać się': klettern
mňarovač 'przeczuwać': merken,
raitovač 'jeździć na koniu': reiten,
šlaxtovač 'zabijać zwierzęta': schlachten,
šturcovač 'podorywać': stürzen,
venžerovač 'wędrować': wandren.

Formant -iwa // -ywa⁹

W języku ogólnym formant ten tworzy czasowniki niedokonane wielokrotne od czasowników dokonanych na -ać, np.
przepisać > przepisywać.

Podobnie tworzy się formy niedokonane od dokonanych na -ować, np. przemurować > przemurowywać. W gwarze pdkoc. tylko formy niektórych derywatów tego typu zgodne są z językiem ogólnym. Od czasowników na -ać powstały formacje: opstarývač se : opstarác se 'postarać się o coś',
oskrobývač : oskrobač,
pšepadývač /o deszczu/ : padač,
zauapývač : zauapač.

Odmienną podstawę mają czasowniki:

pšegrýzývač : pšegrýšć,
spadývač : spadač

b/ Również od czasowników na -ić, od których ogólnie tworzy się formy wielokrotne za pomocą formantu -ać- w gwarze pdkoc. tworzą się formacje z przyrostkiem -iw //-yw:
opčyšćivać : opčyšćić, opkošivać : opkošić,
pokropyvać : pokropiic, pšecyšćivać : pšecyšćić,
pšeličyvać : pšeličyć, ukrajiivać : ukroiic,
ugniivać : ugnić.

c/ Najbardziej charakterystyczną grupę stanowią czasowniki, w których omawiany formant zajmuje miejsce formantu -ow, czyli mamy do czynienia w nich ze swoistą derywacją wymienną. Z drugiej strony można interpretować to jako efekt haplologii. Należą do tej grupy czasowniki: dogotyvać : dogotovać, opcauyvać : opcauovać,
opxaftyvać : opxaftovać, opxeklivać : opxeklovać 'obszedełkować',
odgotyvać : odgotovać, otynkivać : otynkovać,
pšebudyvać : pšebudovać, pšeuadyvać : pšeuadovać,
pšegotyvać : pšegotovać, pšepakivać : pšepakovać,
pšepalivać : pšepalovać, pšygotyvać : pšygotovać
sprasyvać : sprasovać,
fštrýkivać : fštrýkovać robiąc na drutach, włączyć nowy kolor,
výkoštyvać še : výkoštovać še,
vyuadyvać : výuadovać,
výparývać : výparovać,
výprostývać : výprostovać.

Formant - wa -

tworzy czasowniki wielokrotne niedokonane od jednokrotnych dokonanych, co zgodne jest z językiem ogólnym, np.: rozdavać : rozdać, spšedavać : spšedać. Gwarową formacją jest obuvać še : obuć še /ubrać się/.

Formant - uchna -

Należy do formantów tworzących czasowniki hipokorystyczne. Konteksty, w których występują czasowniki z tym przyrostkiem, świadczą, że jest w nim jeszcze większy stopień "spieszczenia" niż w formacjach z przyrostkiem -k-.

Zanotowałam następujące formacje:

baviuxnać się : bavić się,

papuxnać : papkać 'jeść'

piuxnać : pić /a właściwie od tematu czasu ter./,

piśuxnać : pisać 'oddawać mocz,

śmiyuxnać się : śmiać się,

zuxnać : zużać ' spać'.

Formant - ulka -

Natężenie "spieszczenia" w porównaniu z -uxna- jest w nim nieco słabsze:

baviulkać się : bavić się,

papulkać : papkać 'jeść'

piulkać : pić

piśulkać : pisać

śmiyulkać ' śmiać się'

zulkać : zużać.

Wszystkie wymienione w 2 ostatnich punktach czasowniki używane są przez dorosłych w odniesieniu do małych dzieci i dotyczą tylko ich podstawowych czynności.

B. Formacje przedrostkowe

Podobnie jak w języku ogólnopolskim za pomocą przedrostków tworzy się większa część czasowników dokonanych od niedokonanych:

do -

dorobić : robić,

dokulnúć : kulnúć 'toczyć się jak kula,'

na -

naraiić : raiić 'kojarzyć parę,'

nastrenczyć : strenczyć 'polecać coś,'

nad -

nadięxać : ięxać,

nadeiść : iść

o -

ocukrować : cukrować 'słodzić,'

opýprać się : pýprać się 'brudzić się w czymś mokrym,'

od -

oddostać 'odciągnąć coś, oderwać' : dostać,

odnauczzyć się : nauczyć 'przyzwyczaić,'

ob -

Przyrostek ten ma szerszy zakres niż w języku ogólnym i charakterystyczny jest dla gwar pomorskich¹⁰. Obok ogólnych formacji typu:

obcauovać : cauovać,

obrumbać : rumbać,

formant ten występuje w niektórych formacjach w miejscu przedrostka o - :

obgrozić 'ogrodzić' : grozić,

opskarżyć 'oskarżyć' : skarżyć,

opskrobać 'oskrobać' : skrobać,

opstrugać 'ostrugać' : strugać,

optoćyc 'otoczyć' : toćyc.

po -

Jest to bardzo produktywny przedrostek:

počfażyć : čfażyć 'źle coś wykonywać,'

podostawać : dostawać,

popševalać : pševalać 'przewracać,'

popýprać : pýprać 'babrać,'

povalać się : valać się 'brudzić się,'

pożamdać : žamdać 'krajać krzywo, np. tępym nożem,'

pod -

podieść 'trochę zjeść' : ieść,

podrobić 'trochę zrobić' : robić.

prze - /pše-/

pšebrunować : brunować,

pšegadać : gadać.

przy -

pšyjęść 'trochę przejeść się; zniechęcić się do jakiejś

potrawy' : jeść,

pšyipasować 'przymierzyć' : pasować,

roz -

rosčynić np. rozmieszać drożdże z wodą przed pieczeniem

chleba : čynić,

rozbić : bić.

u-

ulać : lać

usmolić : smolić 'brudzić.'

w - /v-/

fpryšnuńć 'szybko wskoczyć w coś, wbiec' : pryšnuńć,

fkarovać se 'wpaść gdzieś : karovać se 'wchodzić bez zaproszenia,'

wy - /vy/

výdovježyc se 'dowiedzieć się przez wypytywanie kogoś' : dovježyc se

výpytać : pytać.

wz - /vz/

vzbić se 'wzlecieć' : bić,

z -

spaprać : paprać,

spotšebovać 'zużyć' : potšebovać,

za -

zaketovać : ketować 'zamykać drzwi na klucz'¹¹

zakouenžić : kouenžić 'kręcić.'

Nieliczne są wypadki, aby przedrostek tworzył czasowniki dokonane od dokonanych, modyfikując tylko ich treść:

odburknuńć : burknuńć 'odezwać się niechętnie, mruczając pod nosem.'

Jedynie od niedokonanych czasowników ruchu, np. xožić, nošić, vožić tworzy się za pomocą przedrostka niedokonane derywaty, np. výxožić, zanošić, pševožić.

W gwarze niedokonanym czasownikiem jest również: zaiunkać se = iunkać se 'jąkać się.'

Istnieje też pewna grupa czasowników, w których nastąpiło uproszczenie przedrostka lub jego pominięcie w porównaniu z językiem ogólnym:

txnúć 'dotknąć'

/"pieca ne možeš txnúć/",

ščenzić 'oszczędzać', /"tedy ščenžilim na sruće"/,

nalýśc 'znaleźć', /"puki tu beže sežaja, nalýže fsýstko"/

obačyc 'zobaczyć', ostać 'zostać',

ostawić 'zostawić.'

W niektórych czasownikach gwarowych nastąpiła swoista wymiana przedrostków:

otpšedać 'sprzedać', "casem se otpšedaŭo iakeš geši"/,

otsýmác 'zatrzymać', /"Fsýstke muša spšedać ieno jedna kura
otsýmum"/,

nańeśc 'znieść', /"Ta kura štýržeści iaiuf mie nańesua"/,

napočúńc 'zacząć', /"Ne napočynaŭ novygo boxanka, naipiŭrf
starý zŭyc/

napotkać 'spotkać', /"Tedy napotkauum listovygo"/,

napšykšyc se 'sprzykrzyć się',

/"F kuńcu se žatkovi napšykšy s tu Beatu"/,

pšepraktýkovać 'wypraktykować',

/"Ia iuš to ras pšepraktýkovaum, že geš ma pu funta piuruf"/,

udostać 'dostać',

/"To oílec nišcyu te pšcouy, žeby troxa tego miodu udostać"/,

vynalýśc 'znaleźć',

/"Každa žeč, co sxovum, to ŭna vynalže"/

výnaviác 'wznawiać'

/"Te stare brydy¹² fcuš výnavia"/,

výpúmic 'dopomóc'

/"Tera žem sú stare i num niht ne výpumože"/,

vyruińovać 'zrujnować'

/"F piekarniku je fsýstko vyruińovane"/,

vystfažac 'wytwarzać'

/"Ty za viele iuš výstfažas"/.

W gwarze pdkoc. występuje również tendencja do tworzenia się tzw. przedrostków szeregowych!

ponavlýkač = nawlec

/"Te pačúrki¹³ musíš ponavlýkač na mocnejša nítka"/,

povýpiýrač 'poprac'

/"Raz dva miauúm fšýstko povýpiýrane"/,

ponavuažíc : wejśc

/"Ne lubja drašovaňa¹⁴, bo fšeňže týx ości ponavuaži"/,

navýxlývač : vychlač 'wypić'

/"Te tego wjina navýxlývali"/,

podonasýpývač = dosypać

/"Do fšýstkix vorkuf mušelím podonasýpývač žýta"/,

ponafsýpývač = nasypać

/"Ješče to mušim ponafsýpývač ve vorki"/,

popšemiěšývač = przemieszać,

/"Ot času do času popšemiěšývač, žeby še ne pšýpaliyo"/,

popšekraivač : pokroić

/"Te fšýstke kavauki tšeba ješče popšekraivač"/,

pouviúžývač : powiązać

/"Un sam ný može pouviúžývač

fšýstkix krovuf"/.

C. Formacje przedrostkowo - przyrostkowe

Od rzeczowników powstały:

pšýskšýnič 'przykleszczyć podczas zamykania czegoś:
skšýňa,

vykuosývač 'dostawać kłosy' : kuosý,

zrobačýč 'zrobaczywieć' : robak.

Znaczenie przenośne mają:

fškúrač 'załatwić, poradzić sobie' : škúra,

zaskúžýč 'zasłużyć na karę, np. bicie' : skúra.

Formacje utworzone od przymiotników i przysłówków:

odgolič 'odkryć się. np. w łóżku : gouý,

uskrúmnič 'posprzątać' : skrumný,

zaciymnić 'zasłonić okna : óemno,
zbiydnyć 'schudnąć' : biyda,
pšeiinaoć 'zmienić' : inaoy.

Uwagi ogólne o budowie słowotwórczej czasowników

Najbardziej charakterystyczne cechy gwary pdkoc. w tym zakresie to:

- 1/ Grupa czasowników hipokerystycznych, określających głównie czynności dzieci, utworzonych formantami - k- - uchn-, -ulk-, np.: tupkać, bawjuxnać, śmiyjułkać
- 2/ Tworzenie form wielokrotnych od czasowników na -ić za pomocą przyrostka -iw // -iw zamiast wymiany głosek np.:
opcyściwać : opcyścić,
pšeličywać : pšeličyć.
- 3/ W wielu czasownikach wielokrotnych formant -iw // -yw zajmuje miejsce formantu -ov-, np.:
dogotywać¹⁵ : dogotować,
pšebudywać : pšebudować.

Warto tu zauważyć, że podanych wyżej form nie uwzględnia B.Sychta w "Słownictwie kociewskim", np. przy czasowniku budować podaje: "Composita mają składnię i znaczenie ogólnopolskie" i nie wymienia ich, zaś czasownika gotować i od niego pochodnych nie uwzględnia w ogóle. Na zakończenie trzeba jeszcze dodać, że w opracowaniu podaję podstawowe znaczenie czasowników i nie uwzględniam geografii zjawisk, czyli przedstawione formy mogą wystąpić również np. na południu Kaszub.

PRZYPISY

Przedstawiony artykuł stanowi realizację zapowiedzianego /por. Ze studiów nad dialektem kociewskim i kaszubskim, praca zbiorowa pod red. E. Brezy, w druku/ cyklu o gwarze kociewskiej. Teren badań, metody oraz charakterystykę informatorów podałam we wspomnianym opracowaniu. Zmiany fonetyczne w gwarze południowo kociewskiej przedstawiłam w innym numerze Studiów Filologicznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy /w druku/, natomiast słowotwórstwo imiennych części mowy jest w opracowaniu.

- ¹Podstawy słowotwórcze derywatów czasownikowych biorę bez przyrostka tematycznego
- ²Na kogoś, kto się osiąga, nie może sobie znaleźć miejsca, jest niezdecydowany - na Kociewiu mówi się: "sam nie wj^ę, że ma to ja^o znieść".
- ³Nudę określa się tu jako "długą chwilę".
- ⁴H. Górniewicz, Słowotwórstwo czasowników i nieodmiennych części mowy w gwarach malborskich, Rozprawy Komisji Językowej ŁTN t. XV, Łódź 1970 s. 93 - 110
- ⁵B. Kreja, Drobiazgi kociewskie, Język Polski XXXVII 1957 s. 48 - 49
- ⁶H. Górniewicz, op.cit. Warszawa 1978 s. 61 - 71
- ⁷Por. B. Kreja, Czasowniki z sufiksem - ną we współczesnym języku polskim, Język Polski XXXVI 1956 s. 285 - 289
- ⁸W niektórych domach stosuje się jeszcze posypywanie podłogi, szczególnie w kuchni i sieni, białym, wysuszonym piaskiem.

- ⁹Por. B.Kreja, O kociewskich czasownikach typu przebudować // przebudowywać, Język Polski LVII 1977 s.278-280; H.Górniewicz, Kujawskie przedrostkowe iteratywa typu potskakywać, Język Polski XLVII nr 5 s.281-384
- ¹⁰Obok formy zakluczyć używa się formy zaketować, chociaż już nie zamyka się domu łańcuchem, czyli z niem. Kette.
- ¹²plotki, brednie, por. brzyźić.
- ¹³korale.
- ¹⁴młócenie.
- ¹⁵Zamiast ogólnego dogotowywać. Można tu uznać również za efekt swoistej haplogonii.

КОЦЕВСКИЙ ГОВОР. СЛОВООБРАЗОВАНИЕ ГЛАГОЛОВ

Резюме

В говоре южного Коцева выделяются три характерные для словообразования глаголов черты:

1) Наличие ласкательных глаголов с суффиксами: -к-, -ухн-, -ульк-, определяющих прежде всего действия детей, например: turkać, bawiuxnać, śmiyũlkać śe.

2) Многократные глаголы на -ić образуются с помощью суффиксов -ив- -ыв-, а не путем чередования звуков, например: oprucyćivać : oprucyćić, pselicuwać : pselicućić.

3) Во многих многократных глаголах суффикс -ив- -ыв- выступает на месте суффикса -ов-, например: dogotywać - dogotować, psedywać - psedować.